

25 Stan wojenny

WYMAGANIA WYNIKAJĄCE Z PODSTAWY PROGRAMOWEJ

XL Dekada 1981–1989. Uczeń:

- 1) wyjaśnia przyczyny wprowadzenia stanu wojennego, opisuje jego przebieg i konsekwencje
- 2) przedstawia postawy Polaków wobec stanu wojennego, fenomen oporu społecznego

CELE LEKCJI

Uczeń:

ZNA

- daty: 13 XII 1981, 1983, 1984,
- postacie: Wojciecha Jaruzelskiego, Jerzego Popiełuszki,
- okoliczności wprowadzenia stanu wojennego,
- przykłady działań podejmowanych przez podziemną „Solidarność”.

ROZUMIE

- pojęcia: stan wojenny, podziemie, „długi marsz”,
- przyczyny wprowadzenia stanu wojennego,
- dlaczego podziemna „Solidarność” nie dążyła do konfrontacji siłowej z władzą,
- dlaczego władze zdecydowały się znieść stan wojenny.

POTRAFI

- przedstawić działania władz podjęte w ramach wprowadzenia stanu wojennego,
- wyjaśnić, w czym przejawiało się funkcjonowanie stanu wojennego,
- wymienić ograniczenia nałożone na obywateli podczas stanu wojennego,
- opowiedzieć o wydarzeniach w kopalni „Wujek”,
- wyjaśnić, dlaczego działacze „Solidarności” zdecydowali się na kontynuowanie oporu wobec władz,
- podać przykłady oporu społeczeństwa wobec władz w czasie stanu wojennego,
- przedstawić różne postawy społeczeństwa polskiego wobec stanu wojennego,
- wymienić metody represji stosowanych przez władze,
- wyjaśnić okoliczności śmierci księdza Jerzego Popiełuszki,
- podjąć próbę oceny decyzji o wprowadzeniu stanu wojennego.

CZAS ZAJĘĆ

2 godziny lekcyjne

I. Wprowadzenie

Podajemy temat i cele lekcji.

Przypominamy politykę władz komunistycznych wobec „Solidarności”, szczególnie po uzyskaniu teki premiera przez generała Wojciecha Jaruzelskiego. Wyjaśniamy, że podjęte w 1980 r. przygotowania miały na celu zdławienie ruchu związkowego i przywrócenie komunistom całkowitej kontroli nad krajem.

II. Rozwinięcie

Zapisujemy na tablicy pytania: *Co słyszysz? Co myślisz? Co czujesz?* Następnie odtworzymy fragment przemówienia Wojciecha Jaruzelskiego informującego o wprowadzeniu stanu wojennego i prosimy, aby uczniowie odpowiedzieli na zapisane na tablicy pytania: *Co słyszysz? Co myślisz? Co czujesz?* Informujemy, że w taki właśnie sposób komunistyczne władze Polski postanowiły rozprawić się z narastającym zagrożeniem ze strony „Solidarności”. Wyjaśniamy, czym był stan wojenny i podajemy datę jego wprowadzenia.

Informujemy uczniów, że otrzymają materiały źródłowe, za pomocą których prześledzą przebieg wydarzeń w Polsce w latach 1981–1983.

Dzielimy klasę na grupy i rozdajemy każdej z nich materiały źródłowe oraz instrukcje ► .

Przy realizacji zadań poszczególnych grup jako dodatkowy materiał można wykorzystać tekę edukacyjną IPN dotyczącą stanu wojennego:

Grupa I – karty nr 16a–b, 17a–b, 24, 47, 48 a–b

Grupa II – karty nr 32a–b, 33, 35; źródło 2

Grupa III – karty nr 53, 59a–b, 60a–b, 63, 66; źródła nr 18 i 19

Grupa IV – karty nr 8, 55a–b, 57, 58, 67a–c

Grupa V – karty nr 14, 38, 43a–b, 44, 45a–b, 46a–b, 49–50, 68

Grupa I

Zapoznajcie się z podrozdziałami *13 grudnia* (s. 192–193) oraz *Reakcja społeczeństwa* (s. 193–194) i z materiałami źródłowymi, a następnie wykonajcie polecenia:

1. Wymieńcie środki i metody, jakie zostały wykorzystane przez władze państwowe w czasie wprowadzania stanu wojennego.
2. Wyjaśnijcie, jak zmieniła się sytuacja robotników w zakładach pracy po ogłoszeniu stanu wojennego.
3. Przedstawcie, w jaki sposób w okresie stanu wojennego władze postępowały z przeciwnikami politycznymi.

Grupa II

Zapoznajcie się z podrozdziałami *13 grudnia* (s. 192–193) oraz *Reakcja społeczeństwa* (s. 193–194) i z materiałami źródłowymi, a następnie wykonajcie polecenia:

1. Przedstawcie okoliczności, w jakich dochodziło do internowania działaczy „Solidarności”.
2. Wyjaśnijcie, o co byli oskarżani aresztowani działacze „Solidarności”.
3. Opiszcie, gdzie i w jaki sposób przetrzymywano internowanych.

Grupa III

Zapoznajcie się z podrozdziałem *Reakcja społeczeństwa* (s. 193–194), fragmentem podrozdziału *Opór społeczny* (s. 196) oraz z materiałami źródłowymi, a następnie wykonajcie polecenia:

1. Opiszcie postawy, jakie przyjmowali Polacy wobec stanu wojennego.
2. Wyjaśnijcie, czym były spowodowane te postawy.
3. Wymieńcie działania podejmowane przez władze państwa w celu skłonienia obywateli do postuszeństwa.

Grupa IV

Zapoznajcie się z fragmentem podrozdziału *Opór społeczny* (s. 195) oraz z materiałami źródłowymi, a następnie wykonajcie polecenia:

1. Wyjaśnijcie, w jaki sposób członkowie „Solidarności” prowadzili swoją działalność po ogłoszeniu stanu wojennego.
2. Wymieńcie sposoby przekazywania informacji, wykorzystywane przez przedstawicieli „Solidarności”.
3. Określcie, dlaczego i po co korzystano z tych sposobów.

Grupa V

Zapoznajcie się z fragmentem podrozdziału *Opór społeczny* (s. 196), z podrozdziałem *Represje* (s. 197) oraz z materiałami źródłowymi, a następnie wykonajcie polecenia:

1. Wymieńcie przejawy oporu społecznego wykorzystywane przez Polaków podczas stanu wojennego.
2. Wyjaśnijcie, w jaki sposób władza reagowała na opór społeczeństwa.
3. Określcie metody prześladowania opozycji stosowane przez władze państwa.

Zdobyta wiedza pozwoli im odpowiedzieć na pytanie o zasadność wprowadzenia stanu wojennego i umożliwi ocenę działalności władz Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej wobec społeczeństwa.

Uczniowie pracują w grupach, a po upływie wyznaczonego czasu przedstawiciele każdej z nich odpowiadają na pytania.

Tę część zajęć kończymy podaniem informacji, że walka bez przemocy, jaką podjęła opozycja demokratyczna w Polsce, znalazła uznanie w oczach świata i została nagrodzona w 1983 r. przyznaniem przywódcy „Solidarności” Pokojowej Nagrody Nobla.

Nawiązując do wypowiedzi grupy V, wyjaśniamy, że represje wobec opozycji nie zakończyły się wraz ze zniesieniem stanu wojennego w 1983 r., a w niektórych

przypadkach nawet się nasiliły. Jako przykład podajemy zabójstwo kapelana „Solidarności” księdza Jerzego Popiełuszki, popełnione w 1984 r.

Informujemy też, że działalność władz nie przyniosła żadnych efektów w dziedzinie gospodarki, która pogrążała się w coraz większym kryzysie.

W kolejnej części lekcji informujemy uczniów, że ich zadaniem będzie próba oceny stanu wojennego: decyzji o jego wprowadzeniu, a także przebiegu i skutków dla narodu polskiego. Wykorzystamy do tego symulację (materiały dla nauczyciela) *Sąd nad historią*.

Wyznaczamy osoby, które wezmą udział w symulacji. Dzielimy je na grupy i rozdajemy instrukcje ► .

Grupa I

Odgrywacie role prokuratorów. Na podstawie informacji z podrozdziału *Ocena stanu wojennego* (s. 198) oraz wiedzy uzyskanej w trakcie zajęć sporządźcie akt oskarżenia Wojciecha Jaruzelskiego o bezzasadne wprowadzenie stanu wojennego, niewykorzystanie pokojowych środków dla ratowania kraju i represje wobec społeczeństwa. Przygotujcie swoich świadków do wystąpienia.

Grupa II

Odgrywacie role obrońców. Na podstawie informacji z podrozdziału *Ocena stanu wojennego* (s. 198) oraz wiedzy uzyskanej w trakcie zajęć przygotujcie się do obrony Wojciecha Jaruzelskiego oskarżonego o bezzasadne wprowadzenie stanu wojennego, niewykorzystanie pokojowych środków dla ratowania kraju i represje wobec społeczeństwa. Przygotujcie swojego klienta do procesu.

Uczniowie przygotowują wystąpienia, a po upływie wyznaczonego czasu odgrywają swoje role na forum klasy. Sędzia wydaje wyrok.

III. Podsumowanie

Inicjujemy dyskusję (materiały dla nauczyciela), w której zbieramy i porządkujemy opinie uczniów na temat decyzji o wprowadzeniu stanu wojennego.

Metody kontroli

Ćwiczenie 2 (zeszyt ćwiczeń, s. 64).

Praca domowa

Ćwiczenie 1 (zeszyt ćwiczeń, s. 63).

Materiały dla nauczyciela

Symulacja

Symulacja jest formą gry dydaktycznej odtwarzającej rzeczywistość. Uczniowie, grając określone role, mają za zadanie zrozumieć proces, w którym uczestniczą. Symulacja opiera się na scenariuszu będącym uproszczoną wersją rzeczywistości historycznej. Powinien on być szczegółowy i określać czas, miejsce oraz okoliczności symulowanych wydarzeń, ramy odtwarzanej rzeczywistości i niezbędne realia (rekwizyty, stroje itp.).

Przebieg

1. Nauczyciel wybiera wydarzenie, które będzie przedmiotem symulacji, po czym opracowuje scenariusz, określa czas i miejsce akcji oraz potrzebne rekwizyty. Na podstawie scenariusza sporządza też instrukcje dla uczniów.
2. Nauczyciel określa wiedzę i doświadczenie uczniów, niezbędne do przeprowadzenia symulacji. Jeśli uzna za konieczne uzupełnienie tej wiedzy, rozdaje uczniom dodatkowe materiały.
3. Uczniowie przygotowują się, a następnie przeprowadzają symulację. Nauczyciel odgrywa rolę obserwatora oraz rozjemcy – w wypadku zaistnienia konfliktów między uczniami.
4. Po zakończeniu symulacji nauczyciel wraz z całą klasą analizuje symulowane wydarzenie, a także zbiera i porządkuje wiedzę uzyskaną podczas odgrywania ról przez uczniów.

Dyskusja

Metoda polegająca na wymianie zdań lub poglądów na dany temat między nauczycielem a uczniami lub między uczniami. Punktem wyjścia dyskusji jest odmiennosc stanowisk osób (obozów) biorących w niej udział, natomiast jej celem – znalezienie rozwiązania, które będzie możliwe do zaakceptowania przez wszystkie strony uczestniczące w dyskusji.

Stosowanie tej metody umożliwia porządkowanie, systematyzowanie i utrwalanie zdobytej wiedzy, a także wzbogacanie jej o nowe elementy. Ponadto pozwala ona na doskonalenie umiejętności budowania dłuższej wypowiedzi ustnej, uczy właściwej argumentacji, obrony własnego stanowiska oraz krytycznego myślenia. Z kolei aspekt wychowawczy dyskusji polega na budowaniu odpowiednich relacji między rozmówcami – liczenia się z opinią drugiej osoby, uznawania argumentów strony przeciwnej, jeśli są słuszne, czy lepszego rozumienia innych.

Duże znaczenie dla właściwego przebiegu dyskusji ma prowadząca ją osoba. Do jej zadań należy zaproponowanie zasad, na jakich odbywać się będzie wymiana poglądów, egzekwowanie tych zasad, kierowanie przebiegiem dyskusji, udzielanie głosu uczestnikom, podsumowanie pojawiających się ustaleń oraz sformułowanie ostatecznych wniosków.

Zasady poprawnie prowadzonej dyskusji:

- nieprzerywanie sobie wypowiedzi,
- wzajemne słuchanie się uczestników,
- przestrzeganie określonych ram czasowych wypowiedzi,
- atakowanie problemu, a nie przeciwnika,
- dopuszczanie do głosu innych uczestników.